

Francisc Schneider

Copilarie sub trei cârmuiri

(Continuare)

Revenirea la libertate

5714 - 5718
(1944, august 23 - 1948, august 29)

În dimineața zilei de 24 august, după o lungă pauză, aparatul de radio a familiei Leucean s-a auzit cu toată puterea, transmițând mesajul Regelui Mihai. Auzindu-l, am înțeles că anii de persecuție, restriște și nesiguranță au luat sfârșit. Am ieșit pe stradă, timid, fără să întâlnesc pe cineva. Am luat-o spre piața Lahovari și pe drum m-am întâlnit cu un tânăr care locuia în apropiere de noi, în piața Axente Sever, și care întotdeauna a fost binevoitor față de mine când copiii ostili au vrut să mă agreseze. M-a luat de braț și mi-a spus că de acum nu mai trebuie să-mi fie frică de nimeni.

În partea opusă a casei în care locuiam s-a întors familia Galamboș. Victor, băiatul lor, venea deseori la noi să se joace cu sora mea Ani. Mergeam și noi la ei, căci aveau o curte mare unde puteam să ne jucăm în voie.

În aceeași zi, tata s-a întors acasă de la comisariat, iar în ziua următoare și unchii mei, confirmându-se libertatea de care de acum vom avea parte. Tata s-a întors la atelierul Palicico, Carol la atelierul de marochinărie unde lucrase înainte de război, iar Otto împreună cu un prieten, Tibi Neumann, ambii galvanizatori, căutau să înjghebeze un atelier de galvanizare. Peste câteva zile s-a întors și plutonierul care locuia în apartamentul 20 și s-a mutat la logodnica lui. Ca atare, apartamentul eliberându-se, unchii mei au obținut aprobarea de a se muta acolo. Au adus mobilier din cele depozitate la prietenii din Fratelia, așa că în apartamentul 5 am rămas numai cinci.

Nu am mai putut răbda și am plecat să-mi văd prietenii și casa noastră din Fratelia. Am mers acasă la Milan Mudrici care s-a bucurat când m-a văzut, a chemat și pe ceilalți. Am povestit câteva ore. Ne-am dus apoi împreună la casa noastră locuită de refugiați din nordul Ardealului. Curtea era răvășită, pomii tăiați, gardurile interioare de lemn dispăruseră, păsările și porcii circulau liber. Doamna Mudrici mi-a spus că au tăiat și bârnele de susținere a acoperișului. Când i-am povestit lui Edeș cele văzute, s-a intristat și a spus că nu se mai duce niciodată în Fratelia.

Liniștea de câteva zile a fost întreruptă de zgomotul tunurilor și a obuzelor care se apropia din ce în ce mai mult. Era atacul trupelor germane și maghiare care au pătruns dinspre Sârbia. Prin Timișoara treceau spre Lugoj refugiați din satele de graniță, relatând despre luptele grele dintre acestea și trupele române. Autoritățile timișorene au recomandat populației să-și pregătească adăposturi în pivnițe. Pivnița casei în care locuiam era septată pentru fiecare apartament, servind ca depozit. Tata și unchii mei au amenajat depozitul pentru a putea sta acolo timp de câteva zile și nopți, cu saltele și păături de dormit, alimente, apă,

lămpi de petrol și lumânări. Așa au procedat și ceilalți locătari. Când bombele au început să explodeze în apropiere, ne-am mutat cu toții în pivniță. Se auzea că luptele se dau la periferia vestică și nordică a Timișorii. Trei zile am stat în aceste condiții, timp în care zgomotul luptelor se auzea din ce în ce mai departe. Ne-am întors în locuințe.

Se zvonea iminența sosirii trupelor sovietice în Timișoara dinspre Lugoj, pe calea Dorobanților și apoi piața Traian. Am plecat de dimineață împreună cu frații Leucean să vedem evenimentul. S-a adunat o groază de lume, de o parte și alta a străzilor. Unii aveau steaguri roșii, mulți aveau crengi și buchete de flori. După masă au sosit în transportoare. Au fost întâmpinați cu aplauze și urale, unii s-au urcat în transportoare, îmbrățișând soldații. Mai ales evreii se simțeau de acum în siguranță.

În oraș s-au instalat spitale pentru răniții armatei sovietice. Cei răniți ușor se plimbau prin oraș în pijama și halat. Se agățau de trecători, luau mai ales ceasuri. Intrau și în case, căutând băutură și ceasuri de mână. S-a ivit un nou pericol, care făcea ca oamenii, mai ales femeile să nu părăsească locuința. După câteva zile totul reîntră în normal prin intervenția, uneori chiar brutală a autorităților militare sovietice. Parea că totul reîntrase în normal, când în luna următoare, calmul a fost întrerupt de un bombardament nocturn german care a produs pagube materiale și victime omenești. După aceasta însă nu s-au mai produs evenimente sângeroase.

Elev de liceu

Toamna se apropia și ca subiect de discuție a revenit școala. Unde să urmez liceul ? Urma să luăm o hotărâre în familie, dar situația s-a lămurit, căci într-o dimineață, poșta ne-a adus un anunț cu antetul Liceului Israelit, prin care anunța un examen de admitere pentru clasa întâia a liceului. Examenul consta dintr-o dictare în limba română și s-a ținut luni dimineața la Sinagoga din Fabric, vis-a-vis de cinematograful Apolo din parc. Luni dimineața, în fața Sinagogii ne-am adunat vreo treizeci de băieți, mulți dintre ei erau colegii de la Primara din

Feri Reich in 1943

Iosefin, iar ceilalți, printre ei era Feri Reich, de la școala din Fabric. Domnul profesor Kun ne-a condus într-o încăpere din Sinagogă, delimitată de pereți improvizați din placaj, cu bănci de rugăciune. Dumnealui ne-a dictat o jumătate de oră din cartea pe care am avut-o în clasa a patra primară. A urmat o pauză de o oră, după care am revenit, să ni se facă comunicări. În pauză am stat în curtea sinagogii, discutând și făcând cunoștință cu băieții de la Școala Primară din Fabric. M-am împrietenit imediat cu Dreichlinger Osi, Czibener Otto, Grün Pimpi și Gelberman Eugen. Toți am fost declarați admiși și urma să ne prezentăm la școală luna următoare, la ora unu, în localul școlii primare din strada de alături.

După țârăitul soneriei a intrat în clasă un tânăr elegant cu o barbă ce contura o gură zâmbăreață și o dicție ce ne fermeca. Era rabinul Ernest Neuman, dirigintele nostru și care ne predă ebraica, religia și istoria evreilor. Orele cu domnia sa erau deosebit de plăcute și interesante. Sorbeam fascinați cele spuse și învățam cu plăcere cele predate. Au fost deosebit de atrăgătoare orele de geografie ale lui Tiberiu Farcaș, însoțite de mici povestiri legate de subiectul predat. La matematică, orele au fost ținute de tânărul profesor Francisc Rado, deosebit de exigent, dar despre care știam de la colegii din clasele mari că îl necăjeau cu cântecul Schneider Fani. Odată, când urma să între în clasă, am cântat acest cântec, de răsuna școala. A intrat în clasă congestionat la față și mâniș, dar s-a calmat repede când a văzut zâmbetul nostru șagalnic. Mă gândesc cu plăcere la orele de istorie cu profesorul Wagman și de științe naturale cu profesorul Fuchs.

Rabin Ernest Neumann

La sfârșitul iernii am început să lucrez la traforaj tablă la un vecin de pe strade Feldioara, Ladislau Langmann, care confecționa insigne cu secera și ciocanul, care aveau mare căutare pe vremea acea. Câștigam și bani, ceea ce m-a determinat la un moment dat să mă las de școală, să lucrez și să urmez seralul. Două zile nu m-am dus la școală, dar m-am trădat și după o serioasă muștruleală din partea părinților am renunțat la muncă și am reluat școala.

Uneori, la cinematograful Apolo aveau loc gale de box. Se țineau duminică dimineața și atunci mai chiuleam de la ultima oră de școală. Acolo i-am văzut boxând pe campionii naționali Mențel Pal și Popovici Bogdan. Primăvara, după cursuri, mergeam, nu departe de școală, pe Câmpia Franck, terenul viran din vecinătatea Begheului, locul preferat al elevilor din liceu, pentru fotbal.

În zilele frumoase la sfârșit de primăvară, duminică după-masă, ne plimbam cu părinții pe Corso, unde, după spusele mamei, înainte cu douăzeci de ani trecea linia ferată spre Reșița, în spatele Catedralei de azi traversa un pod și apoi parcul actual Doja și înapoia străzii Coroana de Oțel ieșea din Timișoara. Trecând apoi pe lângă teatru, mama ne relata un episod trist ce avuse loc cu șapte-opt ani în urmă. Aici a avut loc un spectacol al teatrului evreiesc, întrerupt de explozia unei bombe în urma căreia au murit actori și spectatori. A fost opera unor elemente legionare. În această clădire, evident renovată, împreună cu familia Galamboș am urmărit opera Faust. A fost prima operă pe care am văzut-o și m-a fascinat.

În vacanța de vară mergeam la strandul CAMT de pe malul drept al Begheului, aproape de podul Mihai Viteazul, locul întâlnirilor colegilor din Elisabetin și Cetate. Acolo s-au desfășurat și concursuri de șah cu participarea unor persoane consacrate, Mureșan, Alexandrescu, Tiroler, fost campion național. Ne uitam cu invidie la partide, văzând stiluri de joc subtile cu final uimitor. Atunci am aflat pentru prima dată de cărțile de șah cu deschideri, finale și probleme.

Uneori cei din Liceul Israelit ne adunam să ascultăm discuțiile purtate de tineri din organizațiile sioniste Hașomer Hațair și Hanoar Haționi despre Israel, haluțiadă, emigrări, lupta pentru crearea statului evreu. În același timp am fost

atrași și de organizația de tineret a Apărării Patriotice din care făceau parte și mulți evrei, care avea un club bine utilat pe Splaiul Tudor Vladimirescu, lângă fosta școală germană.

Tatăl meu continua să lucreze la atelierul Palicico. Uneori ma ruga să-l ajut și atunci mergeam de acasă ducând un un sufertaș cu mâncare. Drumul meu trecea prin parcul de duzi, denumit grădina Epreș, din apropierea cimitirului de pe strada Rusu Șirianu spre strada Porumbescu. O dată, întorcându-mă de la atelier, am fost oprit de un grup de tineri să vadă ce duc în sufertaș. Erau niște fructe și biscuiți pe care le-au și înfulecat. De atunci am ocolit această zonă.

Mama, împreună cu un grup de femei participa la acțiunile Apărării Patriotice, cu caracter cultural-artistic, democratic și internaționalist, opus unor organizații cu caracter naționalist. Am luat și eu parte cu colegi de vârsta mea la împărțirea de anunțuri privind manifestările organizate. Unele, în perioada când armata română lupta pe frontul antihitlerist, se desfășurau sub lozinca „Totul pentru front, totul pentru victorie”.

Edeș, după evenimentele din august 1944, a început să se ocupe de politică. Citea zilnic ziarul la îndemână și comenta cu vecinii și cunoștințele cele citite. Elogia sovieticii și pe conducătorul lor. A constatat cu bucurie că 1878, anul de naștere a lui Stalin, coincide cu anul în care s-a născut ea. În același timp, ea continua să fie religioasă, dar și aici pleda pentru democratizare. Spunea sus și tare că Isus Cristos a fost primul comunist din lume. Totodată aprecia toate religiile bazate pe Dumnezeu unic. De sărbători sau de ziua unor sfinți trimitea prin câte o vecină care mergea la biserică câțiva bănuți pentru cutia milei sau a sfântului sărbătorit și cu orice ocazie lui Sfântul Anton.

Copilarie sub trei cârmuiri

(Evocari mozaice)

Partea I

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie1_0312.pdf

Partea II

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie2_0512.pdf

Partea III

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie3_0712.pdf

Partea IV

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie4_0912.pdf

Partea V

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie5_1112.pdf

Partea VI

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie6_1412.pdf

Partea VII

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie7_1712.pdf

Francisc Schneider MD, PhD, Dhc.

S-a nascut la Timisoara in anul 1933. A absolvit Facultatea de Medicina Timisoara in 1957. In perioada 1957 – 1960 a fost medic de circumscripție la Certeze-Negresti Oas (ulterior a devenit cetatean de onoare al comunei). Intre 1960 - 1998 a fost profesor de fiziologie la Universitatea de Medicina Timisoara, apoi la Universitatea de Vest „Vasile Goldis” din Arad.

Are 198 lucrari stiintifice publicate, peste 20 de carti didactice de fiziologie si 8 carti stiintifice, din care mentionam *Bronhomotricitatea* (Ed. Viata Medicala Romaneasca, Bucuresti, 1998) si *Clinical Physiology of the Venous System* (Ed. Kluwer Academic Publishers, Boston, 2003), ambele distinse cu premiul Daniel Danielopolu al Academiei Romane.

Carti literare (eseuri si evocari):

Eseuri medicale si paramedicale (1998)

Respiratii aradene (2003)

Amintiri din Tara de Sus (2004)

Cu vant de sud-vest (2006)

Cu buna stiinta (2009)